

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAAL- JA HARIDUSTEADUSKOND
ÜHISKONNATEADUSTE INSTITUUT

Linda Lääts

Piiratud teovõimega täiskasvanute eestkoste ja inimõigused
kohaliku omavalitsuse ja juriidilisest isikust eestkostjate pilgu läbi

Bakalaurusetöö
Sotsiaalpoliitika ja sotsiaaltöö eriala õppekava

Juhendaja: MSc Reeli Sirotkina

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Linda Lääts

18.05.2015

Abstract

Legally incapacitated adult guardianship and human rights

The Convention of the Rights of Persons With Disabilities (CRPD) was adopted in Estonia in 2012. The government of Estonia did not ratify the article number 12, which concerns the rights and active capacity of persons with disabilities. Most of the questions amongst the people working with such issues are raised by the Article 12 item 2, which states that persons with disabilities should have same abilities and capacities of all other subjects in all the aspects of their life. The government of Estonia interprets the article 12 in a way that it does not prohibit one to be considered an individual with limited capacity, if such a definition is justified by the person's inability to understand or guide one's own activities.

The given qualitative study in which expert interviews were conducted will explain through practitioners activities the paradigm of Estonia's legal guardianship laws. As a result, it was further confirmed that the most commonly used method is the substituted judgment method. The practitioners evaluate, in the course of this study, the rights of persons with disabilities in the contexts of human rights.

Consequently, it was discovered that the practitioners considered the substituted judgement model the best model for persons with disabilities as well as for the persons under guardianship, due to the boundaries set by the society. According to the practitioners, the supported decision-making model is held from prevailing by the poor health conditions and inability to understand the society of people under guardianship.

In spite of the international pressure to acknowledge the Article 12 of the CRPD, it has been found that our society does not have the necessary means to adopt the supported decision-making model.

Key words: human rights, The Convention of the Rights of Persons with Disabilities, adult

guardianship, substituted judgement, supported decision-making model, public guardian for adult, persons with disabilities, equal opportunities, limited capacity.

Sisukord

Sissejuhatus.....	7
1. Eestkoste Eesti seadustes.....	10
2. Eestkoste mudelid.....	12
2.1. Vanem - laps mudel.....	12
2.2. Asendatud otsuse mudel.....	12
2.3. Toetatud otsuse mudel.....	13
3. Eestkoste ja inimõigused.....	15
3.1. Eestkoste ja inimõigused.....	15
3.2. Puuetega Inimeste Õiguste Konventsiooni artikkel 12.....	16
3.3. Eestkoste praktika ja inimõigused Eestis.....	17
3.4. Probleemipüstitus.....	19
4. Metoodika.....	20
4.1. Uurimuse eesmärk ja ülesanded.....	20
4.2. Uurimismeetodi valik.....	20
4.3. Uuringu valim.....	21
4.4. Uurimuse käik ja andmete kogumine.....	21
4.5. Uuriija refleksiivsus.....	22
4.6. Uuringuga seotud küsimused.....	23
4.6.1. PIÕK artikkel 12 või inimõigused.....	23
4.6.2. Eestkostetavad või puudega inimesed.....	23
4.6.3. Vastajate taust.....	23
4.6.4. Uuringu valiidsus.....	24
4.6.5. Uuringu reliaablus.....	24
5. Tulemused ja arutelu.....	26
5.1. Eeskostega seotud tegevused.....	27
5.1.2 Tegevused.....	27
5.1.3. Kohtumised eestkostetavaga.....	28

5.1.4. Eestkostetava kaasamine otsuste tegemisse.....	29
5.1.5. Kodus elavad eestkostetavad.....	30
5.1.5. Eestkoste kui esindussuhe.....	31
5.1.6. Eestkoste teostamist mõjutavad välised tegurid.....	32
5.2. Praktikute seisukohad eestkostetavate õiguste kohta.....	33
5.3. Toetatud otsuse mudeli rakendamise võimalused tänapäeva Eesti eestkoste praktikas	35
5.3.1. Toetatud otsuse kasutamise võimaluste hindamine.....	35
5.3.2. Toetatud otsuste tegemine ja koostöö.....	36
5.3.3. Eestkostjate hinnang inimõiguste seisukohast.....	36
5.3.4. Eestkoste, ülalpidamine ja hooldus.....	37
6. Kokkuvõtte ja järeldused.....	38
7. Kasutatud kirjandus.....	40
Lisad.....	44
Intervjuukava.....	44

Sissejuhatus

Piiratud teovõimega täiskasvanute elu korraldamine on Eesti ühiskonnas eestkostjate ülesandeks. Eestkostjaks võib olla füüsiline isik, juriidiline isik või kohalik omavalitsus. Füüsilisest isikust eestkostjateks on reeglina sugulased või lähedased inimesed ning nende eestkostest tegevust ja toimetulekut toetavad kohaliku omavalitsuse esindajad. Füüsilisest isikust eestkostjate tegevuse määratlemisel on piirid ülalpidamise, hoolduse ja eestkoste vahel hägustunud ning antud töös füüsilisest isikust eestkostjate kohustuste üle ei arutleta. Lisaks ei ole nende kontakte teadjal õigus edastada.

Kohaliku omavalitsuse ja juriidilisest isikutest eestkostjate andmed on kättesaadavamad ning tegevuste piirid konkreetsemad. Mõistetel hooldus, ülalpidamine ja eestkoste on ka nende jaoks kohati erinev tõlgendus, kuid nende erinevust mõistetakse. Erinev tõlgendus teeb eestkostega seotud kohustuste ja vajalike tegevuste määratlemise keeruliseks.

Eestkoste teemal on Eestis tehtud vähe uuringuid ja peamiselt on need seotud õiguslike teemadega (Rusi, 2010; Forstiman, 2011; Juur, 2012; Kark, 2013; Štšerbakova, 2014). Reaalsuses tegelevad eestkoste kohustustega peamiselt inimesed, kel puudub õigusteaduslik ettevalmistus ning kelle kohustuste seas on vastutamine eestkostetavate elu korraldavate otsuste eest. Eestis on lisaks füüsilisest isikutest eestkostjatele eestkostjateks kohalikud omavalitsused ja kaks juriidilisest isikust eestkostjat (MTÜ Eestkostekorraldus ja SA Lääne-Saare Eestkoste). Kohalike omavalitsuste rolli eestkoste korraldamisel on uurinud Tuubel (2012). Kohalike omavalitsuse esindajatel on peamine roll eestkoste mudelite ja põhimõtete rakendamisel ühiskonnas. Tuubeli (2012) uuring annab ülevaate eestkoste ajaloost, muutustest Eesti eestkoste paradigmatades ja omavalitsute rollist eestkostjana.

Kohalike omavalitsuste tähtsust eestkoste paradigmatades mõjutamisel suurendab kohustus

nõustada füüsilisest isikust eestkostjaid. Kohalike omavalitsuste esindajate tegevused ja arusaamad mõjutavad märkimisväärselt puudega isikute, kelle teovõime on piiratud, elukvaliteeti ning nende õigusi.

Puuetega inimeste õigus teha oma elu ja ühiskonda puudutavates küsimustes otsuseid, tekitab praktikute seas palju küsimusi. Eesti on ühinenud Puuetega Inimeste Õiguste Konventsiooniga aastal 2012 (RT II, 04.04.2012,6), kuid teadud reservatsiooniga artikli 12 kohta. Artikkel 12 näeb ette, et puuetega inimesi tuleb kohelda seaduste ees võrdselt teiste inimestega. Seega peaksid nad omama sarnaseid õigusi kõigi ühiskonnaliikmetega, et osaleda oma elu ning soovi korral ka ühiskonda puudutavate otsuste tegemisel. Otsuste tegemise õigus sõltub eestkostetavate puhul kohtu otsusest teovõime piiramisel. Eesti riigiesindajad on tõlgendanud artiklit 12 selliselt, et ei keela pidada isikut piiratud teovõimega inimeseks ja lähtub isiku õiguste kitsendamisel Eesti enda riigisisest õigusest (RT II, 04.04.2012, 5). Piiratud teovõime tähendab, et teatud otsuste tegemise võimalus on piiratud teovõime tõttu inimeselt ära võetud ning teatud otsuseid teeb tema eest keegi teine ehk eestkostja. Levinud on asendatud otsuste tegemine, mille puhul eestkostja otsustab eestkostetava eest valdkondades, milles kohus on teovõime piiranud.

Puuetega Inimeste Õiguste Konventsiooni (edaspidi PIÕK) artikkel 12 kohaselt peaks kasutama eestkostes otsuste tegemisel toetatud otsuste mudelit. Toetatud otsuste mudeli kasutamisel puudu üksmeel ning praktikud näevad seoses sellega hulgaliselt riske. Sotsiaaltöö ajakirjas avaldatud artiklite (Tsuiman, 2014; Palmiste, 2011; 2012) ja uuringu käigus tehtud intervjuude põhjal on valdav Eesti ühiskonnas suund, et eestkostel olevate inimeste puhul peetakse paremaks isiku parimaid huvisid arvesse võttev asendatud otsuste tegemise mudelit. Samas tajutakse survet eestkostesüsteemi muutmiseks toetatud otsuste mudeli kasutusele võtmiseks (Parrest, Muller, 2015).

Käesolev töö koosneb sissejuhatusest, kuuest peatükist, kirjanduse loetelust. Esimene peatükk sisaldab eestkoste käsitlemist Eesti seadustes, teine annab ülevaate eestkoste mudelitest, kolmas käsitleb inimõigusi eestkustes. Neljas peatükk tutvustab uuringu metoodikat, viies peatükk tutvustab uuringu tulemusi ja tulemustest lähtuvat arutelu, kuuendas peatükis on kokkuvõtted ja järeldused.

1. Eestkoste Eesti seadustes

Eestkoste määramise aluseks on Eestis Perekonnaseadus (RT I 2009, 60, 395) §203 ja Tsiviilseadustiku üldosa seadus (RT I 2002, 35, 216) §8 lõige 2 ja 3, mille kohaselt määratakse inimesele, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kehvalt ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida, kohtus eestkostja. Sellistele kriteeriumistele vastavad inimesed kuuluvad puuetega inimeste hulka ning kõigile neile on kohaldatav rahvusvaheline Puuetega Inimeste Õiguste Konventsioon, millega Eesti liitus 2012. aastal.

Eestkostega seotud ülesanded ja vastus on määratletud Perekonnaseaduses (RT I 2009, 60, 395) §179, mille kohaselt on eestkostjal õigus ja kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja tema vara eest. Eestkostjal pole õigust vastutust kellelegi teisele üle anda ja tal tuleb küsida ning ka arvestada eestkostetava arvamusega otsuste tegemisel. Perekonnaseaduse (RT I 2009, 60, 395) §203 lõige 3 järgi võib olla ülesannete seas ka eestkostetava õiguste maksma panemine kolmandate isikute vastu. Seega võivad kohtud anda kogu eestkostetava elu korraldamise ja otsuste tegemise kellelegi teisele, antud juhul eestkostjale.

Seadused on raamistiku andmiseks, kuid kuna täpsustavad määrused puuduvad, siis määrab Perekonnaseadus (RT I 2009, 60, 395) kõige täpsemalt isikuhoolduse ning varahoolduse sisu. Perekonnaseaduse §124 ja §127 kohustavad eestkostjat eestkostetavat esindama, tema eest hoolitsema ning tema vara heaperemehelikult valitsema.

Eestkostet käsitletakse seadustes kui esindussuhet ning täisealise piiratud teovõimega isikule kohaldatakse seaduses sarnaseid sätteid, mida kasutatakse laste puhul (Perekonnaseadus 2009 §202). Samas tuleb tõdeda, et täisealise psüühiline seisund võib sarnaneda teatud vanuses lapsega, kuid hoolduse ja järelevalve korraldamine on siiski hoopis midagi muud kui areneva lapse puhul. Seadustest tulenev toetab asendatud otsuse mudeli

kasutamist, mitte informeerimist ja nõustamist otsuste tegemise abistamiseks, mida eeldab toetatud otsuse mudel.

Inimõiguste seisukohalt on Eestis kehtiv olukord, kus puuetega inimeste arvamus otsustusprotsessis on vaid soovitusliku mõjuga ning õigus iseseisvalt informeeritud otsuseid teha puudub, ebaõige ning puuetega inimestel peaks olema otsuste tegemisel võimalus rohkem kaasa rääkida. Hetkel kehtiva korra järgi otsustavad ekspertiisi tulemused inimese õiguste ja otsustuste tegemise võime üle ja viis, kuidas seda tehakse ei ole rahvusvaheliste põhimõtetelega kooskõlas. Tsiviilkohtumenetluse seaduses (RT I 2002, 35, 216) §523 määrab kohus omavalitsuse esindaja koguma andmeid eestkoste seadmise vajalikkuse kohta. Ekspertid hindavad isiku tervislikku seisundit, tema toimetulekut igapäevaste tegevustega ning oskust teha mõistlikke otsuseid enda elu ja ühiskonna seisukohalt. Tsiviilkohtumenetluse seaduse (RT I 2002, 35, 216) § 204 lõige 2 alusel allutatakse ekspertidele kõik inimese eluvaldkonnad, mitte ei kontrollita ainult tsiviilkohtumenetluse teovõimet. Sel viisil sekkutakse tarbetult inimeste eraellu küsimustes, milles polegi taotletud teovõime piiramist (Käsper ja Pilt 2010).

Antud uurimuse eesmärgiks on tutvuda praktilise eestkostega tegelevate inimeste nägemustega eestkoste sisuliste tegevuste, kasutatavate mudelite ja inimõigustega seotu kohta, eriti silmas pidades Puuetega Inimeste Õiguste Konventsiooni (PIÕK) artikkel 12.

2. Eestkoste mudelid

2.1. Vanem - laps mudel

Vanem- laps mudel eeldab, et eestkostja hoolitseb eestkostetava eest nagu vanem hoolitseb lapse eest. Eestkostjat nähakse hooldajana ja sealjuures ei peeta tähtsaks eestkostetava õigusi ega ka järelvalvet eestkostja tegevuse üle. Quinn (2005), tuginedes Froliki (1981) definitsioonile Tuubel (2012) järgi.

Käesolevas töös pole antud mudelile tähelepanu pööratud, sest tänapäeva ühiskonna suund on iga inimese õiguste kaitsele ning ka füüsilisest isikust eestkostjatel on aruande kohustus, et kindlustada eestkostetavate igakülgne õiguste kaitse.

2.2. Asendatud otsuse mudel

Asendatud otsuse tegemise puhul teeb lõplikud otsused eestkostja, kes kuulab ära eestkostetava, kaalub eestkostetava ja enda soovide ning väärtuste vahel ning lõplikud otsused tehakse eestkostetava parimaid huve silmaspidades (Frolik ja Whitton, 2012).

Sel viisil püütakse kaitsta piiratud teovõimega täiskasvanuid tegemast endale kahjulikke otsuseid ning vastutus otsuste eest jääb eestkostjale.

Frolik ja Whitton (2012) jagavad asendatud otsuse mudeli järgnevalt:

1. Jäik asendatud otsus (inglise keeles *strict substituted judgement*).

Eestkostja võtab otsuste tegemisel aluseks piiratud teovõimega isiku varasematest korraldustest täpsed juhised, mis ta on teinud teovõimelisena. Iga järgnev vajalik otsus lähtub kaalutlusest, mida inimene oleks ise teinud ning otsustanud teovõimelisena hetke olukorras.

2. Laiendatud asendatud otsus (inglise keeles *expanded substituted judgement*).

Laiendatud asendatud otsuse mudeli puhul lähtub eestkostja eestkostetava varasema elu üldistest seisukohtadest, käitumisest, väärtustest, eelistustest ja üldistest avaldustest. Eelnevatest seisukohtadest lähtudes kaalub eestkostja, milliseid otsuseid inimene ise oleks võinud teha.

3. Laiendatud parim huvi (inglise keeles *expanded best interest*).

Eestkostja kaalub otsuste tegemisel eestkostetava kasusid, kohustusi ning kulusid, mis tehtavad otsused eestkostetava või teiste inimeste jaoks kaasa võivad tuua. Otsuste kaalumisel võetakse arvesse eestkostetava inimese lähedaste ja spetsialistide arvamusi. Lõplik otsus tehakse kaalutult ning lähtudes sellest, mis on eestkostetavale ja tema lähedastele kasulik, arvestades ka isiku enda varasemat võimalikku arvamust.

4. Jäik parim huvi (inglise keeles *strict best interest*).

Otsuste tegemisel kaalutakse eeliseid ja kaasnevaid kohustusi eestkostetava jaoks, mis on läbi arutatud erinevate spetsialistidega, lähtudes kättesaadavast infost otsuse tagajärgedes eestkostetava jaoks.

2.3. Toetatud otsuse mudel

Toetatud otsuse mudeli järgi jäetakse eestkostetavale õigus teha otsuseid ise, teda informeerides temale sobival viisil spetsialistide poolt. Toetatud otsuse tegemisel abistatakse puudega inimest infot jagades, kuid lõplik otsuste tegemise õigus jäetakse inimesele, et tagada tema õigus osaleda otsustuste tegemise protsessides (Flynn, Arstein-Kerslake, 2014; Devi, 2013).

Antud mudeli kasutamine on eesmärgiks kõikidel riikidel, kes on liitunud Puuetega inimeste konventsiooniga, mille artikkel 12 kohaselt on kõigil puuetega inimestel õigus võrdsel kohtlemisele seaduste ees (Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006).

Toetatud otsuse mudeli kasutamist peetakse parimaks inimõiguste seisukohalt ning sellele üleminekut soositakse igati inimõiguste seisukohalt (Devi, 2013; Flynn, Arstein-Kerslake, 2014; Carrey, Beaupert, 2013, Devi, Bickenbach, Stucki, 2011, Wildeman, 2013).

3. Eestkoste ja inimõigused

3.1. Eestkoste ja inimõigused

Inimõigused on universaalsed õigused, mis hakkavad kehtima enne inimese sündi ja lõpevad tema surmaga ning nende mõju peaks kehtima hoolimata seadustest. Inimõiguste universaalsuse taotlus ja empiiriliste mõõdetavuse piiratus teevad keeruliseks nende kasutamise, järgimise, hindamise ning kontrollimise. Enamasti on inimõigustega seotu tunnetamise küsimus. Ei ole olemas ühte inimväärikust ega kahte võrdsust, vaid pigem eksisteerivad sotsiaalselt konstrueeritud nähtused ning tõlgendused, kuidas asjad peaks olema ning kuidas antud olukordades asjaosalised end peaks tundma. Laia tõlgendusruumi tõttu võidakse olukordi väga erinevalt hinnata.

Puuetega inimeste arv ühiskondades suureneb. Eestis on suurenenud puuetega inimeste arv 2013 aasta jaanuari seisuga 42% võrra võrreldes 2004 aastaga (Haukanõmm, 2013). Suurenev sihtrühm puuetega inimeste näol loob vajaduse nende õiguste kaitsmisesse rohkem panustada.

Inimõiguste kui nähtuse määratlemise, väärtuste kirjeldamise ja üheselt mõistetavaks tegemisega on tegeletud maailmas pikka aega. Ühtseks mõismiseks on tehtud hulga tööd ja kulunud rohkelt ressursse. Inimõigustest saavad aru erinevalt nii teovõimega kui ka piiratud teovõimega isikud, kuid nende eesmärk on parendada ühiskonna liikmete teineteisesse suhtumist ja see läbi elukeskkonda. Inimõiguste kaitsega saavad tegeleda inimesed, kes antud teema on enda jaoks teadvustanud ning kel on soov kõigi elu parandada.

3.2. Puuetega Inimeste Õiguste Konventsiooni artikkel 12

Puuetega inimeste õiguste kaitseks on loodud Puuetega Inimeste Õiguste Konventsioon, mis võeti vastu 2006. aastal (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006). Puuetega inimesed on oma erivajaduste tõttu ühiskonnas nõrgemal positsioonil ning seetõttu nende õiguste kaitsmine vajab igas ühiskonnas teadvustamist ja nende järgimine tähelepanu. Eestis peetakse parimaks kaitseks piirata täiskasvanud puudega inimese teovõime ning kohtu hinnangul

PIÕK artikkel 12 kohaselt on igal inimesel õigus võrdselt tunnustamisele seaduste ees.

Artikkel 12 punkt 1 on kirjas, et puuetega inimestel on õigus olla kõikjal seaduse ees isikutena tunnustatud ja punkt 2 kohaselt on puuetega inimestel õigus- ja teovõime kõigis eluvaldkondades teistega võrdsel alustel. Seega peaks ka eestkostetavatele jääma õigus teha oma elu puudutavaid otsuseid. Inimesed, kes tervislikust seisundist lähtuvalt vajavad lisa abi otsuste tegemiseks, neile tuleb võimaldada sobiv informatsioon ning seletused vastavalt nende arusaamistele.

Toetatud otsuste tegemise tähtsuse ja vajalikkuse üle on viimastel aastatel erinevad autorid arutlenud ning tulemusena peetakse teatud tingimustel mudeli kasutamist võimalikuks (Wildeman, 2013; Flynn, Arstein-Kerslake, 2014; Nilsson, 2012).

Mudeli kasulikkuse ja kasutamise kohta jätkuvad arutelud, sest selle kasutamisel on omad ohud, näiteks puuetega inimeste liigne mõjutamine ja ärakasutamine.

Puuetega inimeste jaoks avaldub toetatud otsuste mudeli kasulikkus sel juhul, kui nendega kokkupuutuvad inimesed teevad koostööd mõistmaks puuetega inimeste soove ja luues inimeste jaoks võimalusi, et nad saaks harjutada oma õiguslikku võimekust (Devi, 2013).

Toetatud otsuste mudeli kasutusele võtmisel suurenevad rahalised kulutused ja asjaajamisele kuluv aeg (Devi, Bickenbach, Stucki, 2011), sest toetatud otsuste langetamiseks on vajalik rohkem suhelda eestkostetavatega, leida otsute tegemiseks sobivad

informeerijad, kel on huvi ja sobiv pädevus. Seega vajatakse rohkem ressursse: aega, raha, inimesi.

Praktikas tekitab küsimusi asjaolu, kas toetatud otsuste tegemise mudel töötab efektiivselt erinevate inimeste puhul, kelle tervislik seisund on väga varieeruv. Seoses sellega on mõned autorid jõudnud järeldusteni, et puuduvad piisavad tõendid selle kohta, kuidas on võimalik toetatud otsuste mudelit kasutada puuetega inimeste heaks (Devi, 2013; Devi, Bickenbach, Stucki, 2011).

Toetatud otsuste mudeli rakendamise miinusteks on oht puuetega inimeste liigse mõjutamise võimalus ja nende seisundi kuritarvitamisele. Selleks, et otsuste tegemisel objektiivselt eestkostetavat informeerida, on vaja teadlikke ja pädevaid inimesi ning lõpuks pole ikka kindel, kas otsus, mille eestkostetav pärast informeerimist teeb on siiski tema enda oma või mõjutatud veenvaima nõustaja poolt. Liigne info võib puuetega inimese tema tervislikuseisundi tõttu segadusse ajada ja mingil hetkel vajalik otsus võib jääda tegemata.

Toetatud otsuste mudel baseerub asendatud otsuse mudelil, see annab võimaluse teha otsuseid ja võtta otsustega kaasnevaid riske tulemuste ees. Igal ühel on õigus teha halbu ja mitteamarukaid otsuseid. Toetatud otsuse ja asendatud otsuse mudeli erinevus on lõpliku otsuse langetaja vahel. (Flynn, Arstein-Kerslake, 2014, Nilsson, 2012). Asendatud otsuse puhul on selge, et lõpliku otsuse eest vastutab eestkostja, kuid informeeritud, mõjutatud, suunatud toetatud otsuse puhul ei ole lõpliku otsuse tegija kindel .

3.3. Eestkoste praktika ja inimõigused Eestis

PIÕK Artikli 12 ei oma Eesti süsteemis tähendust, sest PÕIK vastuvõtmisel jättis valitsus õiguse tõlgendada seda süsteemile sobival viisil.

Antud artikli ratifitseerimata jätmisel olid omal ajal asjaosalistel omad kindlad põhjused, kuid muutuvates oludes väärivad need üle vaatamist ning uute seisukohtade loomist.

Inimõiguste aruande kohaselt ei tagata puuetega inimestele, seal hulgas eestkostetavatele, nende inimõigusi, mis on seadusteülesed ning tagavad isiku inimväärse kohtlemise

ühiskonnas (Käsper ja Pilt, 2010). Kehtiva süsteemi järgi puuduvad eestkostetaval võimalused rääkida kaasa oma elu puudutavate otsuste tegemisel ja kui neilt ka arvamust küsitakse, siis pole eestkostjal kohustust sellega arvestada. Kohtu poolt määratud täielik teovõime piiramine muudab eestkostetava elu sõltuvaks ning otsuste tegemise õiguse puudumine loob olukorra, kus inimesed tajuvad olukorda ebarahuldavana. Olles rahulolematud, keelduvad eestkostetavad ravist ja püüavad lahkuda institutsioonidest, kus nad on parema elu võimaldamiseks paigutatud. Nende eestkostetavate puhul pole nende arvamust küsitud, sellega arvestatud või on eestkostetav vahepeal ümber mõelnud. Eriti rohkelt tekitavad probleeme haiguskriitikata eestkostetavad, kes elavad destruktiivset elu ega tee üldsuse arvates mõistlikke otsuseid (Palmiste, 2011; 2012).

Sotsiaaltöötajad, kes reeglina täidavad eestkostja ülesandeid omavalitsustes, tunnevad enda abituna ega oma piisavalt õiguslikke teadmisi eestkostja kohustustega kaasnevate tsiviilõiguslike küsimuste lahendamiseks (Palmiste, 2012; Tuubel, 2012; Käsper ja Pilt, 2010). Eestkostetavad, kes tsiviilõiguslikes küsimustes, nagu näiteks raha kasutamine, enam kaasa rääkida ei saa või ei ole võimelised, jäävad ilma ka õigustest otsustada, mida süüa, mida selga panna, kuhu elama minna.

Eesti on ühinenud Puuetega inimeste õiguste konventsiooniga, millega reguleeritakse puuetega inimeste, seal hulgas ka eestkostel olevate piiratud teovõimega täiskasvanute, õigusi (RT II, 04.04.2012, 6.), kuid artikkel 12, millega on puuetega inimeste õigused võrdsed seaduse ees teiste ühiskonnaliikmetega, tõlgendas Eesti valitsus sobival viisil kehtivale süsteemile (RT II, 04.04.2012, 5).

PIÕK artikkel 12 tõlgenduse tõttu tajub Eesti survet muuta kehtivat süsteemi, kus on valdav asendatud otsuse mudeli kasutamine (Tuubel, 2012, Tsuiman, 2014) ja millelt on vajalik üleminek toetatud otsustamise mudeli kasutamisele (Parrest ja Muller, 2015), et tagada puuetega inimestele võrdsed võimalused ühiskonnas.

3.4. Probleemipüstitus

Teoreetilisest kirjandusest lähtuvalt puudub eestkoste mudelite kasutamise ja eestkostel olevate inimeste õiguste rakendamise kohta teoreetikute ja praktikute seas ühtne seisukoht. Ühtse nägemuse puudumine piirab teemaga tegelevate inimeste koostöö võimalusi, mis laseks leida võimalusi, kuidas efektiivsemalt kaitsta ühiskonnas nõrgemal positsioonil olevaid inimesi - antud juhul eestkostel olevaid puudega inimesi – seal juures säilitades nende inimõigused.

Antud uurimuse käigus on võrreldud rahvusvaheliselt ettekirjutatud (PIÕK), kuid Eesti seadustega mittesobivat lähenemisviisi kehtivaga ning arutletud praktikutega eestkostega seotud tegevuste, mudelite ning inimõiguste üle.

PIÕK artikkel 12 kohaselt peab puudega inimesele säilima õigus- ja teovõime ning tal peaks säilima õigus teha ise lõplike toetatud otsuseid.

Tuubel (2012) kirjeldab eestkoste seadmist ning sellega seonduvaid probleeme, kuid ei käsitle tegevusi, mida kohalikud omavalitsused oma töös teevad, kuid tegevused määravad suhte kui ka kehtivad eestkoste mudeli.

4. Metoodika

4.1. Uurimuse eesmärk ja ülesanded

Uuringu eesmärk on teada saada, millised on praktilises töös tehtavad tegevused, milline on suhe eestkostetavate ja eestkostjate vahel.

Lisaks on eesmärk praktilise töö tegijate väljaütlemiste põhjal teada saada, kuidas hindavad eestkostjatena tegelejad valmisolekut eestkoste süsteemi muutusteks puuetega inimestele, seal hulgas eestkostetavatele, võrdsete võimaluste loomiseks.

Käesolevas töös kirjeldatakse eestkostet läbi kohaliku omavalitsuse ja juriidilisest isikust eestkostjate täidetavate tegevuste. Tegevustest lähtuvalt tuletatakse järeldused kehtivate mudelite ja PIÕK artikli 12 ratifitseerimise võimalikkuse kohta.

Töö lähtekohana püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas kirjeldavad kohaliku omavalitsuse ja juriidilisest isikust eestkostjad eestkostega seotud tegevusi?
2. Millise eestkostemudeliga on vastajate arvates sarnane praktilise töö käigus tehtavad tegevused?
3. Kuidas võiks sobituda kehtiv eeskoste praktika rahvusvaheliste inimõigustega keskkondades PIÕK artiklis 12 kirjasolevale võrdsele tunnustamisele seaduste ees?

4.2. Uurimismeetodi valik

Kuna uuringuga seotud teemal on toimunud ühiskonnas palju erinevaid muutusi, siis antud töös kasutatakse teemakohaseid allikaid viimase viie aasta kohta.

Uurimuse eesmärgikohaselt on sisulise info saamiseks sobiv kvalitatiivne uurimismeetod, mis annab nähtusest detailset infot ning kirjeldab nähtusega kaasnevaid tähendusi (Laherand, 2008).

Käesolevas uuringus kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodi ja andmete kogumise instrumendiks intervjuerimist.

4.3. Uuringu valim

Kuna uuringu eesmärgiks on täisealiste eestkostega seotud paradigmade sisuline kirjeldamine eestkoste ülesandeid täitvate isikute poolt ja võrdlemine inimõigustega, siis on sobiv väike valim ning tulemused ei ole üldistatavad kogu valimile. Uuringu käigus viidi läbi 4 poolstruktureeritud ekspertintervjuud, milles osalesid inimesed, kel on olemas kohaliku omavalitsuse esindaja või juriidilisest isikust eestkostja kogemus ning kes on publitseerinud vastaval teemal artikleid Sotsiaaltöö ajakirjas. Selleks, et saada võrreldavat infot, valmistati ette avatud küsimused, millele sai pikemalt vastata, kuid mis võimaldasid intervjuu käigus teemat fookuses hoida.

4.4. Uurimuse käik ja andmete kogumine

Iga intervjuu, hoolimata sarnastest põhiküsimustest, kujunes erinevaks ning vastajatele anti võimalus rääkida nähtustest nii nagu nad soovisid.

Eestkostega tegelevate omavalitsuse esindajate ja juriidilisest isikust eestkostjatega kontakti saamine raskusi ei valmistanud, kuid aja puudumise tõttu saadi ka kaks eitavat vastust. Intervjuudest keeldumine minu arvates lõpptulemust ei mõjutanud, kuna tehtud intervjuudes saadud info hakkas korduma.

Etteantud intervjuu küsimuste teadmine mõjutas ühe intervjuu kulgu alguses, kui vastaja olles ettevalmistanud nii öelda „õiged vastused“, püüdis rääkides neist algselt kinni pidada. Vestluse edenedes unustas ta oma ettevalmistatud vastused ning saadud info seletas tegelikke arusaamu, tegevusi ja praktikat.

Keeruliseimaks hindan vestlust intervjueeritavaga, kes tegeles sarnasel teemal uurimusega, sest kohati tundsin, et tema teoreetilised teadmised mõjutasid vastuseid kehtiva praktika

kohta. Saadud andmetesse analüüsis suhtusin kriitilisest ja arvestasin intervjuueeritava uurijamõju.

Saadud intervjuude andmed transkribeeriti, kodeeriti, kategoriseeriti ning saadud tulemustest lähtuvalt analüüsiti andmeid uuringu eesmärkidest lähtuvalt.

Analüüsi käigus tulid intervjuudes välja erinevad uuringu eesmärke kirjeldavad märksõnad ehk koodid: esindamine, korraldamine, kontrollimine, koostöö, hooldamine, ülalpidamine, otsustusõigus, lõpliku otsuse tegija, arvamuse avaldamine, arvamuse küsimine, kohtumised eestkostetavaga, suhtlemine eestkostetavaga, info saamine eestkostetava kohta, võimekus end väljendada, õigus kaasa rääkida, piiratud võimalused, piiramata võimalused.

Koodidest lähtuvalt sain järgnevad kategooriad: tehtavad tegevused, eestkostesuhe, toetatud otsus, asendatud otsus, eestkostjate hinnang kaasamise võimalikkusele, võrdsed võimalused ja inimõigused.

4.5. Uurija refleksiivsus

Kvalitatiivse uuringu seisukohalt on oluline teadvustada, et uuringuga seotud info tõlgendamine toimub uurija vaatenurgast ning uurija ise on ka uurimise subjekt ja „objekt“. Eestkoste teema valisin uurimisahtuseks, sest isiklik seos teemaga puudub ning seetõttu mõjutavad minu tõlgendusi kõige enam loetud materjalid, vaatluspraktikal nähtu, kogetu ja intervjuude käigus saadud andmed. Antud teemaga puutusin kokku esmakordselt praktikal, mille käigus tekkis juhendajaga arutlustes hulga küsimusi. Küsimustest lähtuvalt tundus oluline, et teemat edasi uurida.

Esimeste intervjuude läbiviimisel omasin ainult teoreetilisi teadmisi, iga järgneva puhul püüdsin vältida teadlikult eelnevate intervjuudega teada saadud informatsiooni kasutamist, mis võinuks mõjutada intervjuu kulgu. Kuna vastajad kasutasid palju näiteid „juhtumitest“, siis tundsin ka kohati, et saadud informatsiooni põhjal on Eesti kontekstis raske säilitada räägituga seotud inimeste anonüümsust. Vastajatel oli lihtsam rääkida inimestest, kui nähtusest.

4.6. Uuringuga seotud küsimused

4.6.1. PIÕK artikkel 12 või inimõigused

Uuringus kasutatakse viiteid pigem PIÕK artikkel 12 kui inimõigustele, sest eestkostjad näevad, et eestkostetava hooldusasutusse paigutamise on nemad korraldanud parimal viisil tema elu ning turvalisus, väärikas kohtlemine, privaatsus sõltuvad asutuse sisekorrast ja personali tegevusest. Eestkostjad saavad kontrollida, kuidas nende eestkostetavat koheldakse. Seega on eestkostetavate jaoks olulisem see, kes otsustab ja kuidas seda kõike eestkostetava parimaid huve silmaspidades korraldada.

4.6.2. Eestkostetavad või puudega inimesed

Puuetega Inimeste Õiguste Konventsiooni artikli 12 kasulikkust oleks võinud uurida ka laialdaselt puuetega inimestega seotult, kuid selleks, et hoida nähtust kitsamalt fookuses valisin uuritava teema sihtrühmaks eestkostel olevate inimestega tegelevad kohalike omavalitsuste ja juriidilisest isikust eestkostjate esindajad. Iga eestkostel olev isik on puudega, kuid iga puudega isik ei ole eestkostetav.

4.6.3. Vastajate taust

Vastajate taustale uuringu käigus tähelepanu ei pööratud, kuid tausta täpsustamine võiks tuua välja erinevate tõlgenduste põhjuseid. Antud juhul leian, et hariduse ja töökogemuse täpsustamise korral saaks analüüsis põhjendada nähtusega seotud tegevuste tähtsustamist ja hoiakuid praktikute seas. Vastajate tausta mõju olemasolu ning selle hindamine on järgnevatel uuringute võimalus.

Eetilise seisukohast ja enne intervjuude läbiviimist vastajatele lubatud konfidentsiaalsuse tõttu ei saa antud uuringus taustaandmeid kasutada, sest käsitletud teemal on Eestis piiratud arv artikleid avaldatud ja anonüümsuse säilitamine ka taustaandmeid kasutamata on küsitav. Uurijana annan endast parima, et andemete analüüsis ja tulemuste kirjeldamisel mitte

kasutada vastajate isikutele viitavaid tunnuseid.

4.6.4. Uuringu valiidsus

Uuringu eesmärk on teada saada, mida tegevusi seostavad kohaliku omavalitsuse ja juriidilisest isikust eestkostjad eestkoste teostamise käigus. Selleks, et saada tõeseid teadmisi nähtusest ja sellega seotud tegevustest absoluutselt tõeseid andmeid on raske koguda. Tõeseimad tulemused oleks võimalik saada vaatluse teel, mis nähtust ja sellega seotud inimesi arvestades kujuneks keerukaks ning aega nõudvaks. Järgmiseks võimaluseks on inimestelt küsida, seega intervjuu vormis.

Valimi suurus ei võimalda tulemusi üldistada, kuid tulemused on sarnased Tuubeli (2012) omadega sel teemal, kuigi tema töö eesmärk oli erinev käesoleva töö omast. Töö autori hinnangul on 4 ekspertintervjuud, mille pikkus ajaliselt keskmiselt 2 tundi, piisav bakalaaurusetöö mahtu arvestades ja informatsioon korduma hakkamise tõttu ka selle teema kirjeldamiseks.

Eestkostet ja sellega seotud inimõigusi kirjeldaks tõeselt ka eestkostetavad ise, kuid nende küsitlemine on seotud eetiliste probleemidega, eriti kui hinnata seda, kas uuringuga kaasnev kasu kaalub üles küsitlemisega seotava ebastabiilsuse, mis teema arutlemine eestkostetavate jaoks kaasa võib tuua. Uuringu autori hinnangul on eestkostetavate stabiilsus tähtsam.

4.6.5. Uuringu reliaablus

Sotsiaalseid teemasid kirjeldavaid uuringuid on samade tulemuste saamiseks keeruline korrata, sest uurides inimestega seotud nähtusi on palju lisamõjutusi, miks ja kuidas nähtustest räägitakse. Eestkoste kui nähtus on Eesti ühiskonnas viimasel ajal teinud läbi palju muutusi, mida kirjeldab oma töös Tuubel (2012). Hoolimata muutustest ja välistest mõjutajatest on nähtusega seotud hoiakud vastajate seas sarnased nii käesolevas töös kui ka Tuubeli (2012) töös sarnastel alateemadel kirjeldatud tulemustega.

Antud uuringus kirjeldatakse konkreetseid tegevusi, mis kirjeldavad suhet eestkostajate ja

eestkostetavate vahel esindussuhtena ning otsustus protsessis on eestkostjad need, kes teevad lõplikud otsused.

5. Tulemused ja arutelu

Tuubel (2012) leidis oma töös, et Eesti riigi seadused, mis reguleerivad eestkoste küsimusi, ei toeta PIÕK artikkel 12 lähtuvat abistatud otsuse mudeli kasutamist. Praktikutega läbi viidud intervjuudes seadsin rõhuasetuse konkreetsetele tegevustele eestkoste teostamisel ja sellele, miks nimetatud tegevusi vajalikuks peetakse, et selgitada praktikute valmisolekut muutusteks ning nende hinnatavaid võimalusi toetatud otsuse mudeli kasutusele võtmiseks.

Eestkoste määramisel otsustab keegi ühiskonnast, et inimene ei saa oma elu korraldamisega hakkama ega tee enda või ühiskonna jaoks mõistlike otsuseid. Spetsialistid hindavad võimalikult objektiivselt inimese tervisliku seisundi ja teovõime üle ning annavad teadmised edasi kohtule. Käsper ja Pilt (2010) peavad selles etapis ohuks, et sel viisil sekkutakse inimese eraellu ka küsimustes, milles pole hinnangut taotletud. Hindamissüsteemid on praktikute hinnangul süsteemikesksed ja etteantud vormide täitmisel võidakse inimeste tegelikud vajadused jääda välja selgitamata.

Kohus otsustab vastavalt spetsialistide arvamusele, kas ja millises ulatuses teovõime piirata ning eestkoste määrata. Otsustuse protsessis annavad omapoolseid hinnanguid omavalitsuste esindajad ning inimese teadlikkuse korral kontrollib olukorda ka advokaat. Vastavalt toimunule annab kohus üldsõnalised juhised, millisteks kujunevad eestkostega seotud ülesanded.

Eestkostja, antud töös juriidiline isik või kohalik omavalitsus, täidab kohtu üldsõnalisi juhiseid vastavalt selle esindaja arusaamistele õigest elust, väärtustest, oskustest, teadlikusest, võimalustest.

Praktik. 3. ...kohtult ümmargune elu korraldamine, tervishoiu korraldamine, mitte mingit sisu, millega saab ise hakkama, millega mitte.. Siin võib igaiüks joosta ise suunas ja teha isetegevusi.

Eestkoste tegevused ja kvaliteet sõltuvad eestkostja teadlikkusest ja oskustest.

Kogu selle protsessi käigus tuleks kaasata kõigil asjaosalistel eestkostele seatavat inimest. Iga spetsialist, protsessiga seotud inimene, vajab arusaamist isiku enda uskumustest, väärtustest ja arvamustest. Teadmiste saamiseks on vaja inimesega kohtuda, temaga suhelda, selgitada välja tingimused selleks, et tehtavad otsused oleks inimese jaoks omased, et need ei tekitaks temas vastumeelsust. Ekspertidega kohtumised toimuvad eriaegadel ning inimese seisund võib olla kohtumiste toimumise ajal erinev. Kohtumiste kestvus on piiratud selleks, et mõista kogu inimese elu puudutavat.

Praktik 3. Tema käest ei saagi teada, sest inimesena me ei ole teda ju varem ei tundnud. Tal on oma arvamus, kuid kus on see koht, et seda tuvastada. Ma ei tea..., räägin temaga kui esindaja tund aega, kas ma selle aja jooksul saan teada tema soovid, tahted? Ei saa ju. See on pikem töö, tema vaatlemine, isiku tundma õppimine, see tähendab, et kuskilt peab tulema see, kui me räägime erinevalt...

5.1. Eeskostega seotud tegevused

Eestkostega seotud ülesanded ja vastutus on määratletud Perekonnaseaduses (RT I, 60, 395) §179, mille kohaselt on eestkostjal õigus ja kohustus hoolitseda eestkostetava isiku ja tema vara eest. Seadus on seal juures deklaratiivne, nii nagu praktikute arvates on ka kohtu otsused.

5.1.2 Tegevused

Peamised märksõnad eestkostega seotud tegevuste loetelus on korraldamine, esindamine ja kontrollimine. Korraldatakse rahaasju, hooldust, tervishoiuteenuseid, kinnisasjade ja pärimistega seotud küsimusi, esindatakse kohtus, dokumentide taotlemisel, kontrollitakse tegevusjuhendajaid, lepingulisi suhteid ja hoitakse neid korras; koostatakse ja esitatakse aruanded kohtule, tegeletakse võlgadega, maksegraafikute loomise, nõuete ajatamise,

tühistamistega.

Praktik 2. Praktik as tegeleme kõigega, mis ette tuleb: puude pikendused, rehaplaani täitmised, hoolduse korraldamine, hooldaja määramine, aruanded kohtule rahakasutamise kohta, deklareerime tulu, transpordime ja korraldame, mis hirmus, politseis esindamine, igal pool esindamine... Pean exceli tabelit kuupäevade kohta, millal miski lõpeb.

5.1.3. Kohtumised eestkostetavaga

Regulaarsed kohtumised puuduvad ning eestkostetavatega suhtlemine on sageli seaduses ettenähtult üks kord aastas. Enamjaolt puudub piisav kontakt, et olla võimeline lähtuvalt inimese soovidest toetama teda otsuste tegemisel või välja selgitama inimese enda soove, arvamusi, väärtusi. Kohaliku omavalitsuse või juriidilisest isikust eestkostja esindajat sageli ei tunta ära ja on olukordi, kus eestkostja esindaja vahetub ning see teeb usaldusliku suhte tekkimise võimaluse veelgi keerulisemaks.

Praktik 1. Kohtumise sagedus sõltub eestkostetava kaugusest. Mõnda pole näinudki, info saame hooldekodu personalilt.

Suhtlus võib olla tihedam, kuid praktikud hindavad inimeste suhtlemisvõimekust ebapiisavaks ning ei näe vajadust pidevateks vestlusteks. Reeglina hinnatakse inimest tema olukorrast lähtuvalt ebaadekvaatseks oma tahte avaldamiseks.

Praktik 4. Kord kaks aasta jooksul vähemalt vaatame füüsiliselt üle, mõnega helistame, e-maili teel suhtleme asutustega inimeste vajaduste hindamiseks. Inimene ei saa aru, kes on eestkostja tervislikust olukorrast sõltuvalt.

5.1.4. Eestkostetava kaasamine otsuste tegemisse

Praktikute arvamuse kohaselt aitab inimese tundmine ja temaga suhtlemine kaasa inimese

jaoks sobivate otsuste tegemisele, kuid reaalselt võimalust kõigi eestkostetavatega kohtumiseks ei ole ega peeta ka alati vajalikuks. Jätkuvalt hinnatakse eestkostetava seisundit ja võimet otsuste tegemisel kaasarääkida puudulikuks, viidates eksperdi arvamusele tervislikust seisundist ja kuna üldsõnalise kohtu otsuse järgi on teatud asjades otsustusõigus puuetega inimestelt ära võetud, siis peetakse ajakulu, mis eestkostetavani jõudmiseks ja temale sobival viisil asjadest rääkimiseks ning mingi arvamuse välja selgitamiseks läheb, liiga suureks. Telefonide teel asutusega konsulteerimine ja vajaliku otsuse tegemine iseseisvalt võtab vähem aega.

Praktik 2. Mida ma lähen sinna, ta ju ei tunne ju kedagi ära ja ei saa millestki aru...

Praktik 1. ...kui kohus on otsustanud, et ta pole võimeline mõistlikku otsust tegema, siis on mõttetu kulutada aega teise Eesti otsa sõitmiseks.

Pealegi ei vaja teatud otsuste tegemised mingit koostööd ja teatud tegevused vajavad eestkostetava arvamusest sõltumatult tegemist. Näiteks tuleb ID- kaart taotleda hoolimata sellest, kas inimene tahab seda või mitte. Teenuse saamise kohapealt on vajalikud kehtiva rehabilitatsiooniplaani olemasolu, kehtiv määratud puudeaste, terviseseisundi hindamiseks arstide külastamine, ravimite ostmiseks ja arvete maksmiseks vajalike vahendite kindlustamine. Asendatud otsustuse mudeli puhul keskenduvadki eestkostjad tegevustele, mida nad ise hindavad eestkostetava jaoks vajalikuks ning mille korraldamine on nende arvates puudega inimese eluks hädavajalik hoolimata sellest, kas tema ise seda tahab või mitte.

Teadlikku kaasamist eeldavad arvamust ja väärtusi väljendavate otsuste puhul loetakse need korraldatuks parimal viisil, mida süsteem võimaldab. Süüakse seda, mida asutuses pakutakse, valida saab, kas minna sööma või mitte. Riided on seljas sellised, mida asutusel pakkuda on või personal heal juhul inimesele sobivaks peab. Vabaaja sisustamise võimalused sõltuvad asutuse pakutavatest võimalustest, inimene võib valida, kas ta võtab

neist osa või mitte. Teenused sõltuvad läheduses olemasolevatest ning isegi rehabilitatsiooni plaaniga ettenähtud teenuste kättesaadavust hinnatakse raskesti korraldatavaks.

5.1.5. Kodus elavad eestkostetavad

Intervjueeritavad, kes nõustavad füüsilisest isikust eeskostjaid, hindavad kodus elavate eestkostetavate elu ja tervist paremaks ning sellest lähtuvalt võimalusi otsuste tegemisel kaasa rääkida paremaks.

Kodus elavate eestkostetavatega on suhtlemine tihedam ning produktiivsem ka omavalitsuste ja juriidilisest isikust eeskostjate esindajate jaoks. Nendega elu korraldamisel kaasatakse erinevaid inimesi tugipersonalina. Läbi selle luuakse paremaid võimalusi eestkostetavate seisukohtade ära kuulamiseks ja otsuste tegemisel kaasarääkimiseks. Eeskostjad hindavad nende tervislikku seisundit paremaks ja võimet oma arvamust ning soove väljendada efektiivsemaks. Kohaliku omavalitsuste ja juriidilisest isikust eeskostjad hindavad kodus elavate eestkostetavatega suhtlemisel võimalikuks toetatud otsuse mudeli kasutamist, kuid nende inimeste osakaal vastajate piirkondades jääb nii väikseks (enamjaolt alla 1% kogu eestkostetavate arvust), et valdavaks kogu süsteemi seisukohalt see olla ei saa.

Praktikud on ühisel arvamusel, et eestkostetavad on erinevad ja nendesse ei olegi võimalik ühte viisi suhtuda.

Praktik 3. Me ei saa lähtuda kõigi puhul ühtemoodi. Inimesed on erinevad, nii peaks eeskostes lähenema erinevalt neile eestkostetavatele, kes on sünnist saati olnud hoolekandes, keda on varem hooldatud kodudes, kes on varem elanud tavalist elu ja eestkostevajadus on ilmnunud koos vanuse või haiguse avaldumisega. See (süsteem) ei saa olla üks kõigi jaoks.

5.1.5. Eestkoste kui esindussuhe

Eestkoste suhteks hinnati esindusuhet, milles lõpliku otsuse tegemise õigus jääb eestkostajale ning sellest lähtuvalt leiab veel kord kinnitust kehtiva asendatud otsuse mudeli kasutamine Eesti eestkoste süsteemis.

Praktik 2. Eestkostja otsustab, mida eestkostetav vajab (hügieenitarbed, voodipesu, riided) Rehplaanides kirjutati, mida inimene tahab, aga mina tahan teada, mida inimene vajab oma haigusest lähtuvalt. Tuleks hinnata reaalselt VAJADUST, mitte soove. Eestkostja lähtub eksperdi hinnangutest.

Eesti eestkoste praktikas lähtutakse seadustest, kohtuotsustest ja spetsialistide arvamustest, mida hindamise hetkel inimese jaoks parimaks peetakse. Hindamise lihtsustamiseks on välja töötatud kriteeriumid, vormid, mis peaks andma ülevaate inimese hetke olukorrast ja püsivast teovõime seisundist. Hindamisaktidesse pannakse kirja hindamise tulemus ja spetsialistide arvamus.

Praktik 3. Tegemised ei ole inimesekesksed, üldsõnalised seadused määravad, spetsialistid otsustavad, mis on parim eestkostetava huvides ja eestkostja korraldab kohtu ettekorralduse järgi eestkostet asjades, milleks inimene kohtu arvamuse koheselt võimelised ei ole.

Praktilise töö seisukohalt on eestkostega seotud tegevused täpselt määratlemata ja üldsõnalised ning kvaliteet sõltub eestkostja pädevusest. Intervjuudes kõlas jätkuvalt, et ainuotsustuste õigust omavad eestkostjad ning reaalne tõdemus, et eestkostetavate teadlik kaasamine otsustuste tegemises erinevatel põhjustel puudub. Ebaselguse põhjusteks peetakse vähest ühiskondlikku arusaamist ning vähest selgust ja täpsust teatud mõistete lahti seletamisel.

Praktik 3. Kes otsustab, mis on elu jaoks ok? See peaks olema ühiskonnas selgemini arusaadav, meil pole seda lahti kirjutatud. Vajadustest antakse teada... (eestkoste

vajadusest). *Algul toetavad teenused, ja kuhuni saab inimesega koostööd teha, siis seda tehakse. Kui pole (puudega inimene) koostöövalmis ja muutub ühiskonnale või endale ohtlikuks, on vaja teovõimet piirata. Ühiskond peab enda jaoks lahti seletama, mis hetkest on ohtlikkus. Eestis pole ohtlikkus lahti kirjutatud. Riskid peavad hinnatavad olema, Eestis ei ole.*

5.1.6. Eestkoste teostamist mõjutavad välised tegurid

Intervjueeritavate vastuses viidati sellele, et eestkostega on seotud tegevusi, mille teostamisel vajatakse lisa informatsiooni spetsialistidelt. Sellisteks teemadeks peetaks kinnisvara pärimise, ostu-müügi ja haldamisega seotud tegevusi.

Vajaliku ravi määramist ja selle kvaliteeti praktilise eestkostega seotud töö tegijad kontrollida ei saa. Tervishoiu kvaliteet ja vajalik ravi määramine sõltub tervishoiusüsteemist ning info vahetust piirab süsteemide vaheline suhtlemisviis.

Koostöö ja infovahetus erinevate eeskostetavatega seotud valdkondade spetsialistide vahel on vajalik, kuid hetkel hindavad vastajad neid puudulikuks. Keeruliseks hinnatakse koostööd meedikute ja mõningate hoolekandeesutustega, kus viidatakse info piiramisel konfidentsiaalsuse nõudele ka küsimustes, mis vajaks eestkostjate tähelepanu.

Praktik 3. ... kuidas ma saan seda (rehabilitatsiooni plaani) täita? Neil on ju info olemas. Viimati viidati, et nad on nõus seda teatud tasu eest jagama.

Vastajad leiavad lisaks, et eestkostetavatele Eesti ühiskonnas lõplike otsuste tegemise õiguse andmist takistavad ka ühiskonna poolt reguleerimata kiirraenuturg, tugispetsialistide puudus ja peamiselt eestkostet reguleerivate määruste, seaduste puudulikkus.

5.2. Praktikute seisukohad eestkostetavate õiguste kohta

Praktikute arvamuste kohaselt võivad eestkostetavate õigused olla iseenesest mõistetavad, kuid samas võivad teatud õigused pigem probleeme tekitada.

Teatud õigusi peetakse tavapäraseks ning eestkostetava jaoks eestkoste määramise fakti tõttu iseenesest mõistetavaks.

Iseenesest mõistetavateks peetakse: õigust elada, hingata, saada õigeaegset ravi, õigust olla kellegi poolt mõistetud, õigust valida, kas minna sööma, õue, osaleda pakutavates tegevustes või mitte, õigust osaleda asutuse poolt pakutavates tegevustes.

Eestkostetavate õiguste eest peaks seisma teadlikud eestkostjad, kuid erineva ettevalmistuse tõttu on nende teadlikkus eestkostetava õiguste eest seismisel erinev.

Eestkostja teadlikkusest sõltuvateks õigusteks peetakse: õigust sarnastele toimetuleku toetustele nagu teistelgi omavalituse elanikel, õigust saada tasuta riigi õigusabi, õigust kaevata, kui tundub, et mingeid olulisi õigusi on rikutud.

Eestkostetavate õiguste seas on ka õigusi, mis eestkostjatele head meelt ei valmista.

Kahjulikeks õigusteks peetakse: õigust suitsudele ja teleka vaatamisele, õigust seksuaalsusele ja soovil sünnitada lapsi, õigust elada hoolimata spetsialistide otsustest nii nagu ta ise tahab.

Eraldi tooksin välja ühe vastaja arutluse õigusest töötada ja selle eest õiglasi tasu saada.

Üldiselt peetakse võimalusi tööd leida piiratuks ka kodudes elavate eestkostetavate puhul. Asutustes luuakse võimalusi osaleda töö tegemisel ja segadust tekitab õigus tehtud töö eest, mis ajakulutamisega loob kellegi teise jaoks lisaväärtust, saada tasu. Antud teema regulatsiooni peetakse ebapiisavaks ja segaseks ning selles nähakse puudega inimese

ärakasutamise ohtu.

Praktik 2. Piiratud on võimalus tööl käia, kuid hooldekodude töö pakkumised on segased ja ebamäärase regulatsiooniga, kui nad teevad kellegi jaoks midagi nt kartulikoormine, peaks ju olema õigus saada tasu. Ja mis see on? Kas see on töösuhe, töövõtusuhe, vabatahtlik töö, ajaviide, tööteraapia ehk töölaadse tegevuse ravi eesmärgil tegemine.. Kus need piirid käivad? Kus on piir, et öelda, et teda pole ära kasutatud?

Õigustega kaasnevaid kohustusi eeskostetavatele, aga vastavalt tervislikule seisundile panna ei saa.

Hoolimata tõdemusest, et eeskostel olevad inimesed on erinevad ja väärivad personaalset lähenemist, räägiti intervjuudes pigem eestkostetavate puhul tervislikust seisundist, mis piirab otsustuste tegelemisel osalemast.

Vastakaid tundeid tekitas vastajates inimõigustes õigus isikuvabadusele ja turvalisusele, mis annab eestkostetavaele õiguse minna kuhu ta soovib ja millal soovib, kuid selle õigusega võib ta seada ohtu oma turvalisuse. Eestkostjate hinnangul nemad selliste olukordade eest vastutada ei saa, sest hooldusasutusse paigutamise korraldamisega on nad valve eestkostetava turvalisuse eest andnud vastavale asutusele.

Vähem toodi välja võimalusi, mille tervise piirang alles on jätnud. Asjaolu, et igapäevases töös tuleb rohkem keskenduda probleemide lahendamisele ja nendega tegelemiseks kulub enam aeg ja energia, ei võimalda keskenduda positiivsetele kogemustele. Ka intervjuudes räägiti pigem korraldamisest ja toimetulemisest, kui positiivsetest kogemustest ja saavutustest. Vastajatest 3 tõdesid siiski, et tegelemisel eestkostetavatega on olnud edu elamusi ning inimestena on nende seas väga toredaid isikuid.

5.3. Toetatud otsuse mudeli rakendamise võimalused tänapäeva Eesti eestkoste praktikas

5.3.1. Toetatud otsuse kasutamise võimaluste hindamine

Toetatud otsuse tegemisel jääb lõplike otsuste tegemise õigus inimesele, et tagada tema õigus osaleda otsustuste tegemise protsessides (Flynn, Arstein-Kerslake, 2014; Devi, 2013).

Eelnev andmete analüüs näitas, et praktikud on selle mudeli kasutamise võimaluste suhtes skeptilised. Praktikute hinnangul ei toeta Eesti ühiskond toetatud otsuse mudelile üleminekut. Eestkostetavaid, kes reeglina on paigutatud erinevatesse hoolekande asutusse, ei peeta pädevaks oma seisundist lähtuvalt otsuste tegemisel kaaasamiseks

Praktikud leiavad, et antud ühiskondlikus ja seaduslikus ruumis toetatud otsuste mudeli kasutamine ei sobi, sest puuduvad selleks vajalikud rahalised võimalused.

Toetatud otsuste mudeli kasutamisel kulutused aga suurenevad ja lisaks vajatakse rohkem aega eestkostetavaga tegelemiseks (Devi, Bickenbach, Stucki, 2011). Siit võib järeldada, et kui antud mudelile mõtlematult ja kiirustades üle minna, siis eestkoste kvaliteeti see ei paranda.

Toetatud otsuste tähtsuse ja vajalikkuse üle on viimastel aastatel arutletud ka rahvusvahelises kirjanduses ning tulemusena peetakse antud mudeli kasutamist võimalikuks (Wildeman, 2013; Flynn, Arstein-Kerslake, 2014). Saamas on jätkuvalt arutlusel diskussioon, kas toetatud otsuste mudeli kasutamine suurendab puuetega inimeste osalemise võimalusi või on suurem oht, et tervislikust seisundist lähtuvalt puuetega inimeste mõjutamiseks ning kuritarvitamiseks.

Praktikud eelistavad asendatud otsuse mudeli kasutamist ning usuvad, et Frolik ja Whittoni (2012) poolt kirjeldatud erinevad lähenemisviisid loovad piisavad võimalused eestkostetavate parimate huvide kaitseks.

Asendatud otsuste tegemisel on kindel, kes teeb lõpliku otsuse, toetatud otsuse puhul ei ole kindel, kas tehtud otsus on informeerija poolt mõjutatud või tõesti vastab puudega inimese tahtele ja soovidele.

5.3.2. Toetatud otsuste tegemine ja koostöö

Toetatud otsuse mudeli kasutamine on kasulik puudega inimese jaoks siis, kui erinevad spetsialistid teevad tõhusalt koostööd mõistmaks eestkostetavate soove ja luues sellega võimaluse harjutada õigusvõimekust (Devi, 2013). Intervjueeritavate hinnangul on erinevate spetsialistide vaheline koostöö puudulik, infovahetus aeglane või puudub see täielikult. Eestkostetavate huvides ei ole olukord, kus eestkostega seotud spetsialistid ja tugivõrgustik ei leia ühist huvi mõistmaks eestkostetava soove või toetada eestkostetavat otsuste tegemisel.

5.3.3. Eestkostjate hinnang inimõiguste seisukohast

Toetatud otsuse mudeli kasutamisele peetakse rahvusvaheliste tõekspidamiste järgi parimaks ning sellele üleminekut soositakse inimõiguste seisukohalt (Devi, 2013; Flynn, Arstein-Kerslake, 2014; Carrey, Beaupert, 2013, Devi, Bickenbach, Stucki, 2011, Wildeman, 2013).

Inimõiguste järgimist peavad ka praktikud intervjuudes oluliseks, kuigi nende järgimist täiesulatuses peetakse võimatuks mitte ainult puuetega inimeste, vaid ka teiste ühiskonnaliikmete seisukohast.

Praktik 2. Inimõigused pole mõistetavad ka tavainimestele, teadlikus ühiskonnas on suhteliselt väike. Kui täieliku teovõimega inimene ei saa aru, et tema inimõigusi rikutakse, siis kuidas sellest peaks eestkostetav aru saama?

Ühe praktiku seisukohalt pole aga inimõigused, mida ta peab pigem kvaliteedi teemaks, seotud piiratud teovõimega, sest piiratud teovõimet hindab tema osalemisega tsiviilvõimes ja lepinguliste tehingute tegemisel.

5.3.4. Eestkoste, ülalpidamine ja hooldus

Algselt arvasin, et juriidilisest isikust eestkostja nägemus eestkostega seotud tegevuset erineb kohaliku omavalituse esindajate omast. Eestkoste nägemist esindussuhtena ja asendatud otsuse mudeli sobilikkuse hindamine Eesti ühiskonna jaoks praktiliselt parimaks, tuli uuringu tulemusena intervjueeritavate jutust välja mõlemal puhul.

Erinevus seisnes pigem konkreetsuses ja piirides, mis eristavad hooldust, ülalpidamist ja eestkostet. Juriidilisest isikust eestkostja lähtus rangelt seadustest lähtuvalt, püüdes kriitiliselt tõlgendada seadustes olevaid direktiive eestkostetava huvides. Eestkostet peeti esindusuhteks, mis annab õiguse ja kohustuse korraldada eestkostetava elu ja teha muid eestkoste ülesannetest tulenevaid otsuseid. Eestkostetavaga kohtumist peeti oluliseks, kuid tõdeti, et mõnega kohtustakse vaid aastas korra, mõnega rohkem, mõni helistab sageli, ka ebasobivatel aegadel.

Kohaliku omavalituse esindajate seas, kelleks kõik olid sotsiaalalal töötajad, piirid hägustusid ning eestkostega seoses räägiti ka ülalpidamise ehk arvete maksmise kohustusest kui ka hooldusest: koristamisest, poes ja arstil käimisest. Eestkoste suhe tekitas olukorra, kus tuli otsustada eestkostetava eest, mis on talle parim ning vastutada otsuste eluviimise eest ka juhul, kui eestkostetav pole otsusega rahul. Samas ei peetud kõigi eestkostetavatega kohtumist oluliseks, eriti juhtudel, kui eestkostetava tervislik seisukord ei võimalda ära tunda inimesi ega aru saada eestkoste olemusest.

Lähtuvalt eestkostel olevate inimeste seisukohast usun, et kohtumised võivad mõjutada igapäeva elu rütmi, eriti kui kohtumised toimuvad harva. Samas tundub mulle, et on eestkostetavaid, kes saaks toimuvast aru, kui neile pühendataks rohkem aega ja leitaks viis, kuidas neile arusaadaval viisil vajalike otsuste tegemist räägitakse. Sotsiaaltöötajatel, kel on reeglina eestkoste teemadele lisaks ka hulgaliselt muid töökohustisi, vajalikeks seletusteks aega ei ole.

6. Kokkuvõte ja järeldused

Tuubel (2012) oma magistritöös jõudis järeldusele, et eestkostja, kehtiva praktika järgi peab lähtuma eestkostetava parimatest huvidest ka siis, kui otsused ei kattu eestkostetava omadega; süsteem on rahakeskne; õiguslik lähenemine ei toeta abistatud otsuse mudeli kasutamist ja probleemide lahendamine seotud isikute vahel on problemaatiline. Tuubel tegi järeldused lähtudes valla- või linnavalitsuse eestkoste teostajatest ja keskendus eestkoste seadmisele ning sellega seotud probleemidele.

Käesolevas töös on lisaks kaasatud juriidilisest isikust eestkostja esindaja. Töös arutletakse eestkostega hetke olukorrast, seotud inimestest, tehtavatest tegevustest lähtuvalt valmisoleku üle muutusteks, mida eeldab rahvusvaheline puuetega inimeste õiguste regulatsioon. Selle kohaselt vajavad inimesed rohkem kaasamist ja võimalust teha ise otsuseid, vahel ka ebamõistlike.

Inimõiguste seisukohalt on inimeseks olemine väärtus ning inimõigused on püsivad kogu eluea ning kehtivad enne seadusi. Puuetega inimestel on samasugused õigused nagu igal teiselgi. Täieliku teo- ja õigusvõime piiramisega võetakse inimeselt ära otsustusõigus oma elu ja ühiskonda puudutavates küsimustes. Oluline on teadvustada, kes otsutab. Lõplike otsuste tegija määrab ära kehtiva mudeli, kas asendatud otsuste või toetatud otsuste mudelid.

Reaalsed tegevused, mis määravad eestkoste suhte, sõltuvad kohtus otsustatust ja edasi eestkostja esindajast. Eestkostja esindajad, enamasti sotsiaaltöötajad, on reeglina tööga ülekoormatud ja tõlgendavad juhiseid võimalikult empiirilisel, sest tulemused peavad olema aruannete jaoks mõõdetavad. Inimõigusi ei saa mõõta, mõõta saab raha, aega, jälgida kuupäevi, kohtumiste sagedust. Tegevuste kvaliteet sõltub sotsiaaltöötaja teadlikkusest, võimalustest, teadmistest ja oskustest.

Minu arvates antud ajamomendil ja lähtudes vähestest kogutud andmetele pole praktilise eestkostega tegelevad inimesed ja nende hinnangul ka ühiskond valmis vastu võtma muutusi, mis tooks kaasa PIÕK artikkel 12 ratifitseerimine Eestis. Küsitluses osalejad peavad kehtivat asendatud otsuste tegemist antud tingimustes sobivaks ning toetatud otsuste tegemise mudeli rakendamist praegustes oludes küsitavaks.

7. Kasutatud kirjandus

Carney, T., Beaupert, F. (2013). Public and private bricolage – balancing law, services and civil society in advancing CRPD supported decisionmaking. *University of New South Wales Law Journal* 175-201.

<http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=38b53b71-c8cc-4843-8091-9d4fe715fe80%40sessionmgr4005&vid=28&hid=4113>

Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006).

<http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml> (20.03.2015)

Devi, N, Bickenbach, J., Stucki, G. (2011). Moving Towards substituted or supported decision-making? Article 12 of the Convention on the Rights of Person of Disabilities. *European Journal of Disability Research*, 5/4, 249-264.

<http://www.sciencedirect.com.ezproxy.utlib.ee/science/article/pii/S187506721100071X>

Devi, N. (2013). Supported Decision Making and Personal Autonomy for Persons with Intellectual Disabilities: Article 12 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Journal of Law, Medicine & Ethics*.

<http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=38b53b71-c8cc-4843-8091-9d4fe715fe80%40sessionmgr4005&vid=16&hid=4113>

Flynn, E., Arstein-Kerslake, A. (2014). The Support Model of Legal Capacity: Fact, Fiction, or Fantasy? *Berkeley Journal of International Law* 32, 124-143.

<http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=38b53b71-c8cc-4843-8091-9d4fe715fe80%40sessionmgr4005&vid=18&hid=411>

Frolik, L.A., Whitton, L.S. (2012). The UPC substituted judgement / Best interest standard for guardian decisions: a proposal for reform. *University of Michigan Journal of Law*

Reform, 45, 739-760. <http://content.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=79683919&S=R&D=a9h&EbscoContent=dGJyMNLe80SeprU4y9f3OLCmr02eprFSs6%2B4TbaWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPfi54Pt5epT69fnhrnb4osA>

Forstiman, A. (2011). Eestkoste seadmine ja teostamine: magistritöö. Tallinna Ülikooli Õigusakadeemia.

Haukanõmm, M. (2013). Puuetega inimeste õiguste kaitse Eestis. <http://humanrights.ee/inimoiguste-aruanne-2/inimoigused-eestis-2012/puuetega-inimeste-oiiguste-kaitse-eestis/> (30.03.2015)

Juur, K. (2012). Piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramine. Tartu. http://www.riigikohus.ee/vfs/1358/EestkostjaM22ramine_K2tlinJuur.pdf

Kark, K. (2013). Piiratud teovõimega täisealise isiku huvide kaitse eestkoste seadmisel kohutpraktikas. Tallinna Ülikool. http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/30892/kark_kadi.pdf?sequence=1 (20.03.2015)

Käsper, K., Pilt, E. (2010). Õigus austusele perekonna- ja eraelu vastu. *Inimõigused Eestis 2010*. <http://humanrights.ee/inimoiguste-aruanne-2/inimoigused-eestis-2010-2/oigus-austusele-perekonna-ja-eraelu-vastu/> (30.03.2015)

Laherand, M. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn, Infotrükk.

Nilsson, A. (2012). Who gets to decide? Right to legal capacity for persons with intellectual and psychosocial disabilities. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Commissioner for human rights. France.

<http://www.coe.int/en/web/commissioner/publications> (20.03.2015)

Palmiste, L.,(2011). Kohalik omavalitsus eestkostjana *Sotsiaaltöö* 6, 13-18.

Palmiste, L. (2012). Kohalik omavalitsus eestkostjana. *Sotsiaaltöö* 1, 41-43.

Parrest, N., Muller, K. (2015). ÜRO puuetega inimeste konventsioon lõhkumas eestkoste süsteemi. *Sotsiaaltöö* 1, 51-54.

Perekonnaseadus (2009). Riigi Teataja I [60, 395](#).

Puuetega inimeste õiguste konventsioon ja fakultatiivprotokoll (2012). Riigi Teataja II 04.04.2012, 6.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012006>

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimise seadus (2012). Riigi Teataja II, 04.04.2012, 5.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012005>

Rusi, E. (2010). Täisealiste isikute eestkoste sotsiaalõiguslikud aspektid Eesti ühiskonnas: *magistritöö*. Tartu Ülikool.

Štšerbakova, V. (2014). Eestkostetava varaga tehingute tegemise regulatsioon võrdõiguslik analüüs: *magistritöö*. Tallinna Ülikool.

Tsiviilseadustiku üldosa seadus (2006). Riigi Teataja [I 35, 216](#).

Tsuiman, K. (2014). Hea ja õige eestkoste praktika – reaalsus ja võimalused. *Sotsiaaltöö* 6, 28-33.

Tuubel, M. (2012). Valla- või linnavalitsus eestkostjana täisealiste piiratud teovõimega isikutele: *magistritöö*. Tartu Ülikool.

Wildeman, S. (2013). Protecting Rights and Building Capacities: Challenges to Global Mental Health Policy in Light of the Convention on the Rights of Person With Disabilities. *Journal of Law, Medicine & Ethics*. 48-73.

http://www.gulbenkianmhplatform.com/conteudos/00/79/00/01/Protecting-Rights-and-Building-Capacities_1630.pdf

Lisad

Intervjuukava

Teema: täisealistele inimestele seatud eestkoste sisu ja inimõigused

1. Mis on eestkoste?
2. Millised on eestkostega seotud peamised tegevused?
3. Milline inimene vajab eestkostet?
4. Millised on täisealise eestkostetava inimese õigused?
5. Millised on täisealise eestkostetava inimese kohustused?
6. Millised on täisealise eestkostetava inimese võimalused?
7. Millised on KOV-i kui eestkostja õigused?
8. Millised on KOV-i kui eestkostja kohustused?
9. Millised on KOV-i kui eestkostja võimalused?

Mina Linda Lääts

(sünnikuupäev:) 03.09.1978

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Piiratud teovõimega täiskasvanute eestkoste ja inimõigused kohaliku omavalitsuse ja juriidilisest isikust eestkostjate pilgu läbi“,

mille juhendaja on MSc Reeli Sirotkina,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 30.05.2015